

O PACE DUREROASĂ, DAR NECESARĂ. ALEXANDRU MARGHILOMAN ȘI PACEA DE LA BUCUREȘTI – 27 APRILIE/ 7 MAI 1918

General de brigadă parașutist în retragere, doctor în științe militare și informații, lector universitar asociat la Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu, membru asociat al Diviziei de Istoria Științei din cadrul Comitetului Român de Istoria și Filozofia Științei și Tehnicii al Academiei Române, membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România.

Domenii de preocupare: istoria militară, istoria parașutismului românesc și mondial, istoria intelligence-ului, monumente istorice.

Cărți publicate: *Salt în istorie. Parașutiștii din România în timpul celui de-al doilea război mondial*. București, 2003; *Trupele aeropurtate în timpul celui de-al Doilea Război Mondial*. București, 2006; *Parașutismul militar în România – tradiție și actualitate – 1941–2008*. București, 2008; *Eroii învinși ai revoluției*. București, 2009; *Eroi ai nimănui – agenți parașutați în România în timpul și după cel de-al Doilea Război Mondial*. București, 2010; *Parașutiștii, între mirajul legendelor și memoria documentelor – studii, documente, evocări, mărturii*. București, 2021 ș.a.

Mircea TĂNASE

O pace dureroasă, dar necesară. Alexandru Marghiloman și Pacea de la București – 27 aprilie/ 7 mai 1918

Rezumat: Tratatul de Pace de la București, semnat de România cu Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Turcia la 27 aprilie/ 7 mai 1918, în timpul Primului Război Mondial, a fost impus României ca urmare a retragerii Rusiei țariste din război și a pericolului real ca România să fie ocupată în totalitate și dezmembrată ca stat.

Prin acest tratat România pierdea interiorul arcului carpatic și Dobrogea, iar din punct de vedere economic privilegiile asupra valorificării producțiilor proprii de grâu, petrol și lemn. Din punct de vedere militar i se impunea demobilizarea a 8 divizii.

Cel care a fost desemnat de către Regele Ferdinand I să semneze acest împovăraător, dar necesar tratat, a fost Alexandru Marghiloman, după ce alți importanți lideri politici ai momentului au refuzat să facă acest lucru.

Prin asumarea acestei responsabilități de către liderul politic buzoian, cel care a avut întotdeauna în vedere interesele țării, s-a reușit evitarea ocupării țării de către Germania și aliații săi, menținerea statului român, a armatei și a monarhiei grav amenințate. Pacea de la București a fost un act de salvare națională, care a permis reluarea ofensivei militare împotriva Puterilor Centrale, când condițiile au redevenit favorabile, și triumful națiunii române, la sfârșitul Primului Război Mondial.

Cuvinte cheie: tratat de pace, responsabilitate, salvare națională, unire, teritoriu național.

A Painful but Necessary Peace. Alexandru Marghiloman and the Peace of Bucharest – April 27/ May 7, 1918

Abstract: The Bucharest Peace Treaty, signed by Romania with Germany, Austria-Hungary, Bulgaria and Turkey on April 27/ May 7, 1918, during the First World War, was imposed on Romania as a result of Tsarist Russia's withdrawal from the war and the real danger that Romania be completely occupied and dismantled as a state.

Through this treaty, Romania lost the interior of the Carpathian arc and Dobrogea, and from an economic point of view, the privileges on the exploitation of its own production of wheat, oil and wood. From a military point of view, he was required to demobilize 8 divisions.

The one appointed by King Ferdinand I to sign this burden some but necessary treaty was Alexandru Marghiloman, after other important political leaders of the time refused to do so.

By assuming this responsibility by the Buzoian political leader, the one who always had the interests of the country in mind, it was possible to avoid the occupation of the country by Germany and its allies, the maintenance of the Romanian state, the army and the seriously threatened monarchy. The Bucharest Peace was an act of national salvation, which allowed the resumption of the military offensive against the Central Powers, when the conditions became favorable again, and the triumph of the Romanian nation, at the end of the First World War.

Keywords: peace treaty, responsibility, national salvation, union, national territory.

Tratatul sau Pacea de la București a fost un tratat de pace semnat de România în timpul Primului Război Mondial, la 24 aprilie/ 7 mai 1918, cu Imperiul German și Austro-Ungaria. În prealabil, fusese semnat în data de 20 februarie/ 5 martie 1918, la Bufta, un Tratat preliminar de pace, de aceea Tratatul de pace mai este cunoscut și ca Pacea de la Bufta-București.

În noiembrie 1917, la Sankt-Petersburg, capitala de atunci a Rusiei, aliata noastră militară în cadrul Antantei, bolșevicii lui V.I. Lenin au preluat puterea, înlăturând guvernul republican democrat al lui Alexandr Kerenski. Noua putere bolșevică hotărăște retragerea Rusiei din războiul contra Germaniei, mai ales pentru că aceasta din urmă sprijinise ascensiunea și instalarea la putere a lui V.I. Lenin. Urmare a acestei grave defecțiuni în cadrul alianței din care făcea parte și armata română, dar și a situației extrem de grele în care se afla aceasta, din punct de vedere al pierderilor înregistrate în prima parte a războiului, guvernul român, refugiat la Iași încă din toamna anului 1916, s-a văzut nevoit să accepte condițiile de armistițiu și, ulterior, cele de pace cu Puterile Centrale. Deși reușise, în vara anului 1917, să stabilizeze frontul, urmare a eroicelor lupte soldate cu victoriile de la Mărăști, Mărășești și Oituz, România, lipsită de sprijinul real al aliatului său cel mai apropiat (din punct de vedere teritorial), ale cărui forțe militare păraseau în masă frontul românesc, a trebuit să accepte grele condiții de pace, impuse de „învingătorii de circumstanță”: Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Turcia.

În această situație, tratatul preliminar de pace cu Puterile Centrale prevedea condiții deosebit de grele impuse României: cedarea Dobrogei către Puterile Centrale, care se obligau totuși să asigure României un drum comercial la Marea Neagră; modificări de frontieră ale Austriei cu România; demobilizarea a cel puțin 8 divizii române; expulzarea din România a misiunilor aliate; părăsirea, de către România, a tuturor teritoriile ocupate din Austro-Ungaria (în realitate, teritoriul transilvănean eliberat de trupele române în vara anului 1916). Astfel, România pierdea interiorul arcului carpatic, în fa-

voarea Austro-Ungariei, și Dobrogea, în favoarea Bulgariei și Germaniei. Din punct de vedere economic, îi era limitată drastic valorificarea propriilor producții de grâu, petrol și lemn.

Tratatul de Pace dintre România și Puterile Centrale a fost semnat la 24 aprilie/ 7 mai 1918, la Palatul Cotroceni din București. În Notele sale politice, Alexandru Marghiloman consemna: *Telegrafiez îndată Regelui; Am adâncă mulțumire să comunic Maiestății Voastre că pacea s-a încheiat; tratatul care în ultimele negociațiuni a primit unele modificări favorabile țării, a fost semnat la 12 ore. El va purta titlul de Pacea de la București. Sub conducerea Maiestății Voastre și sub ocrotirea Dinastiei, România își va putea reîncepe munca spornică pentru consolidarea viitorului ei. Presidentul consiliului de miniștri* [1, p. 510].

Tratatul a fost ratificat de Camera Deputaților la 15 iunie 1918, iar de Senat – la 21 iunie 1918. Regele Ferdinand, la sfatul clasei politice, a rezistat presiunilor semnatarilor tratatului, și a tergiversat ratificarea acestuia, apreciind că, între timp, situația pe front se putea schimba favorabil pentru România, ceea ce de fapt s-a și întâmplat în toamna lui 1918. Din acest punct de vedere, putem considera că actul de la 24 aprilie/ 7 mai 1918 a avut un caracter provizoriu, impus de situația internațională extrem de neprielnică țării noastre. Mai mult, având în vedere că textul tratatului prevedea că el va intra în vigoare numai după sancționarea lui de către regele României, din punctul de vedere al dreptului internațional se poate considera că pacea de la București a fost o „formă fără fond” [2, p. 236-249].

Totuși, în acele momente extrem de grele pentru România, prin semnarea acestui document s-a reușit salvarea ființei naționale grav amenințate, evitându-se ocuparea țării noastre de către Germania și aliații ei, precum și desființarea statului român. Putem aprecia, chiar dacă nu toți sunt de acord cu acest lucru, că Pacea de la București a fost un act de salvare națională, în așteptarea și pregătirea unor condiții favorabile care să permită reluarea ofensivei militare împotriva Puterilor Centrale, care reușiseră, în

1916 și prima jumătate a lui 1917, să ocupe și să controleze sud-estul Europei.

Desigur, aliații noștri din cadrul Antantei, alături de care intrasem în război în vara anului 1916, nu au fost de acord cu această acțiune a României, considerând că prin semnarea acesteia „s-a dezis în mod cinic de propriile lor declarații” [2, p. 236-249].

În evaluările și aprecierile lor, englezii aveau în vedere, în primul rând, posibilitatea ca Germania să-și poată redisloca pe frontul de vest o parte însemnată a efectivelor sale din România, dar și aspectele politice și, mai ales, cele financiar-economice ale acestui tratat, considerând că această pace pune România sub tutela Germaniei, care obținea astfel importante avantaje economice, dar și controlul asupra navigației pe Dunăre. În plus, englezii erau îngrijorați de controlul asigurat de către germani asupra căii ferate Constanța-Cernavodă și asupra întregului sistem feroviar românesc, însoțit de controlul asupra Dobrogei, apreciind ca periculoasă o hegemonie germană în sud-estul Europei, în contextul prăbușirii Rusiei, cel puțin temporar, ca factor de putere în Răsărit [2, p. 236-249].

Clauzele Tratatului de pace de la București erau, într-adevăr, înrobitoare pentru România. Din punct de vedere teritorial, România pierdea, în favoarea Austro-Ungariei, Carpații cu trecătorile, ceea ce, în plan economic, însemna pierderea unor importante suprafețe forestiere, dar și bazinul carbonifer al Văii Jiului. De asemenea, România pierdea, în favoarea Bulgariei, sudul Dobrogei (cele două județe sud-dobrogeane anexate de România după războiul din 1877), iar nordul acestei provincii era pus sub controlul Puterilor Centrale. Totodată, germanii urmau să controleze linia ferată Cernavodă-Constanța, dar și întregul sistem feroviar românesc.

Din punct de vedere economic, România era supusă spolierii principalelor sale resurse naturale (lemn și petrol) și alimentare (grâu). Articolul 20 al tratatului prevedea că armata de ocupație avea dreptul să rechiziționeze importante cantități de cereale și petrol, în vederea susținerii efortului de război împotriva Antantei. Astfel, pentru o perioadă de șapte ani, înce-

pând din 1919, surplusul de cereale al României trebuia să fie pus la dispoziția Puterilor Centrale, care, de altfel, stabileau și prețul acestora. De asemenea, dreptul de exploatare al câmpurilor petrolifere și de export a petrolului și derivatelor sale revenea exclusiv Germaniei și Austro-Ungariei. Astfel, monopolul economic al Puterilor Centrale asupra României era evident în defavoarea altor puteri europene, ceea ce, desigur, a creat neliniște în rândul acestora, interesate și ele, firesc, de viitoarele resurse economice al spațiului european postbelic [2, p. 236-249].

La rândul lor, articolele 42 și 43 ale tratatului stipulau aservirea, de către Germania, a sistemului financiar al României. „Astfel, creditele și depozitele Băncii Naționale a României, aflate la Reichsbank, erau reținute de Germania drept garanție a datoriei publice românești în ceea ce îi privea pe supușii germani pentru o perioadă de cinci ani, care putea fi prelungită până la 10 ani. Totodată, Germania obliga România să răscumpere, prin orice forme legale de plată ale Băncii Naționale, biletele emise la ordinul administrației germane de ocupație de către Banca Generală Română.” [2, p. 236-249]

Din punct de vedere militar, tratatul de pace prevedea demobilizarea armatei române și reducerea considerabilă a efectivelor sale (cel puțin 8 divizii), dar și obligația ca România să suporte cheltuielile armatei germane staționate în România (care nu trebuia să depășească 60.000 soldați [2, p. 236-249], restul efectivelor urmând, desigur, a fi transferate pe Frontul de Vest).

În ceea ce privește ingerința Puterilor Centrale în politica internă a României, trebuie menționată impunerea de către Germania a amnistierii tuturor românilor condamnați pentru conduita lor politică și militară în timpul războiului, printre „beneficiari” numărându-se coloneii Alexandru Sturza și Victor Verzea [2, p. 236-249], condamnați de către autoritățile române pentru acte de înaltă trădare.

Tratatul preliminar de pace a fost semnat, la 20 februarie/ 5 martie 1918, de către Constantin Argentoianu, membru al guvernului român condus de către generalul Alexandru Averescu. Era de așteptat ca acesta să semneze, în final,

Tratatul de Pace dintre Puterile Centrale și România, din poziția de prim-ministru al României, investit cu această funcție la 16/29 ianuarie 1918, după ce guvernul condus de Ionel I.C. Brătianu demisionase, tocmai pentru a nu-și asuma semnarea acestei păci grele. Nemulțumit, la rândul său, de grelele condiții impuse țării, generalul Averescu a refuzat să semneze acest tratat și și-a prezentat, de asemenea, demisia.

În această situație era nevoie de un om de sacrificiu, care să încerce să obțină condiții de pace mai bune. Și acesta nu putea fi decât Alexandru Marghiloman, cel care, deși se declarase inițial pentru neutralitate, apoi pentru intrarea României în război alături de Germania și Austro-Ungaria, fusese investit de către regele Ferdinand, după intrarea României în război alături de Antanta și încercarea din vara și toamna anului 1916, cu greaua misiune de a rămâne în teritoriul ocupat alături de alți oameni politici cunoscuți pentru simpatiile lor față de Puterile Centrale (P.P. Carp, Titu Maiorescu, C. Stere și alții), ca o rezervă pentru situația în care acțiunea alături de Antanta s-ar fi încheiat cu un eșec.

Ionel I.C. Brătianu, artizanul intrării României în război alături de Antanta, l-a „susținut” pe Alexandru Marghiloman în hotărârea regelui Ferdinand de a desemna un om de sacrificiu pentru semnarea acestei păci înrobitoare, dar necesare pentru salvarea țării și a tronului.

Alexandru Marghiloman, conștient de această misiune și de riscul de a se autocondamna politic, a reintrat în scenă la 20 februarie/ 5 martie 1918, când regele Ferdinand l-a investit cu formarea noului guvern. Poate că nu este lipsit de importanță și faptul că Alexandru Marghiloman a fost „preferat” pentru această funcție și de către reprezentanții puterilor Centrale în România, miniștrii de externe german Richard von Kühlmann și cel austriac Ottocar Czernin. În acest sens, contele Ottocar Czernin, ministrul de externe austriac, la întâlnirea preliminară cu regele Ferdinand din gara Răcăciuni, de lângă Bacău, din 14/27 februarie 1918, l-a sugerat, dacă nu chiar l-a impus, pe Marghiloman regelui Ferdinand. Dar, desigur, regele nici nu

ar fi avut o altă variantă în acele condiții dramatice pentru viitorul imediat al țării.

Tratatul de pace între România și Puterile Centrale a fost semnat la Cotroceni, la 27 aprilie/ 7 mai 1918 de către Alexandru Marghiloman – prim-ministru, Constantin C. Arion – ministru de externe, Mihail N. Burghela și Ion N. Papiniu – miniștri plenipotențieri, din partea României, baronul Burian, noul ministru de externe al Austro-Ungariei, dr. Vasili Radoslavoff din partea Bulgariei și Ahmed Nessym Bey, din partea Turciei.

Semnarea tratatului a fost, după cum consemna mai târziu Marghiloman, „ceasul cel mai amar al vieții mele”.

Indiferent de ce au afirmat adversarii săi politici, atunci și mai târziu, Alexandru Marghiloman, a avut întotdeauna în vedere interesele majore ale țării. „Statul român înainte de toate”, spunea el, iar regele Ferdinand recunoștea: „Am făcut apel la Marghiloman pentru că dintre toți oamenii politici rămași la București, el este cel care a făcut dovada de a fi avut cea mai mare grijă pentru interesele conservării țării și a tuturor instituțiilor sale”.

Problema semnării Păcii, dar mai ales a condițiilor impuse de Puterile Centrale, acceptate sau nu de Averescu, îmbunătățite de Marghiloman, a dat naștere unor puternice controverse și polemici publice, dintre care, cele mai înverșunate s-au desfășurat în Parlamentul României.

În Discursurile parlamentare ale lui Alexandru Marghiloman (1895–1920), editate de către istoricul Stelian Neagoe, marele om politic buzoian, impetuos, abil, stăpân pe faptele și pe vorbele sale, după o puternică dispută cu Alexandru Averescu, a continuat, până la apropiata și definitivă sa scoatere din scenă, să-și apere punctele de vedere în Parlament, de-acum al României Mari și revenit la București.

Astfel, în ședința Adunării Deputaților din 17 decembrie 1919, când Ion I.C. Brătianu, în darea de seamă asupra perioadei Neutralității și Războiului de Întregire, a criticat din nou activitatea politică și guvernamentală din 1918 a

liderului conservator Alexandru Marghiloman, acesta a ripostat vehement, cu același talent oratoric: [...] Dl. Brătianu ne-a spus că a fost atacat, că a fost calomniat, pentru că a intrat în război. Nu domnule Brătianu, nu ați fost atacat pentru că ați intrat în război; ați fost atacat pentru că ați intrat în război nepregătit. Nu aduc elemente din afară. Mă mulțumesc de a mă referi la cuvintele d-lui Brătianu, rostite aici la tribună. D-sa singur ne-a spus că Antanta nu a putut – nici nu a voit – să-și ție angajamentul pe care-l luase vis-à-vis de România, pentru a o pregăti. Tot dumnealui ne spune, că a deferit Antantei alegerea momentului când trebuia să intrăm în război, și adaugă dl. Brătianu, aceasta pentru că nu am voit să fim musafiri nepoșiți! Nu avem nevoie de aceasta, căci noi eram musafiri necesari, care puteam să intrăm la ceasul nostru, adică în momentul când aveam certitudinea de a putea îndeplini cu rost, rolul nostru, dar de ce uiați, domnii mei, că noi am intrat în război, într-un război care ținea și frământa lumea de un an și jumătate, în care știința pusese la dispoziția luptătorilor toate invențiile ei, cele mai sublime ori cele mai diabolice, iar noi am intrat aproape cu mâna goală, fără artilerie de munte, fără muniții, fără de aeroplan, fără telefoane...[...]

Apoi merg mai departe. S-a încheiat Convenția de la 1916. Ce știam noi, ce știa publicul? Știam un singur lucru: că dl Brătianu cerea teritorii și că Rusia i le dăruise pe fiecare zi mai mult. Crede dl Brătianu, că era ruperea de inimă a Rusiei pentru popoare, care o făcea să aibă aceeași atitudine, ori era mai mult dorința ca pentru fiecare concesie ce o făcea asupra unui teritoriu, să corespundă un număr de divizii, pe care trebuia să le pună la dispoziția noastră? Și spuneți drept: Cine a fost sfetnicul militar care v-a consiliat să iscăliți o convenție în care rușii, în loc să vă dea 300000 oameni pentru apărarea Dobrogei, puneau la dispoziția noastră acei 48000 de oameni ai lui Zaiionkovski? [...] Rezultatul? Apoi rezultatul s-a văzut lesne: Unde am primit noi lovitura de măciucă? În Dobrogea. Și când Turtucaia n-a rezistat nici 7 zile – pânda subțire de trupe, care era acolo, n-a putut ține și s-a prăbușit tot frontul nostru

dunărean, târând după dânsul destrămarea întregului nostru front pe munți... La Turtucaia! Acolo a început invadarea României, la Turtucaia s-a pregătit ocuparea Bucureștilor.[...] Câtă vreme nu am auzit vorbindu-se de cei 300000 de ruși puși la dispoziția noastră! Dar cifra aceasta de 300000 era banderola fatidică pe care o găseai oriunde tipărită, aceasta era zăngănitul vorbelor, pe care le auzeai la fiecare minut și cine nu-și aduce aminte de revista [parada militară] de la Reni, onorată de Împărat [Țarul Nicolae al II-lea], prin prezența lui, revista de film cinematografic – pentru că se pretinde că au fost corpuri de trupă care au defilat de două ori, numai și numai ca să se apese asupra minții românilor, că acolo, la gurile Dunării, sunt 300000 gata să fie piept la piept, cot la cot cu soldatul român. Prin urmare, dacă reproș este de făcut, nu s-a făcut nici intențiilor patriotice ale șefului Guvernului, nici curățeniei de vederi cu care a intrat în război; reproșuri și acuzații i s-au adus pentru nepregătirea totală a acestei țări. Eu îmi aduc aminte, domnii mei – foarte bine îmi aduc aminte – când 15 zile după intrarea în război, Ministerul de Război, cu placcarde și publicații, cerea populației române să dea tot ce va putea, ca haine și mantale ca să îmbrace soldații. [3, p. 1016-1018]

Referindu-se la iscălirea Păcii de la București, Marghiloman subliniază: Va-să-zică, domnii mei, pacea era hotărâtă din decembrie 1917, hotărâtă nu de aceia care rămăseseră în teritoriul ocupat și pe care o perdea de oțel îi despărțea de restul țării, dar hotărâtă de aceia care puteau să vorbească în numele Statului Român, de Guvernul de la Iași. S-a și format, pare-mi-se la 9 februarie 1918, Guvernul d-lui general Averescu, cu misiunea formală de a căuta și a încheia pacea. [3, p. 1018]

Și, bineînțeles, Alexandru Marghiloman reproșează asupra modului cum guvernul generalului Averescu a acceptat preliminarile păcii, semnate la 5 martie 1918, în care se prevedea tot tratatul de pace, dar tot absolut tot. Și chestiunea Dobrogei și chestiunile teritoriale față de Ungaria și supunerea la clauzele economice și demobilizarea Armatei și trecerea Armatelor

germane prin sudul Basarabei: fatalitatea care nu se putea înlătura. Iar eu (Marghiloman, n.n.) am fost chemat după 7 zile la Iași și m-am supus, conform unei făgăduieli, pe care o dădusem Majestății Sale la Cotroceni; când după Consiliul de la 14 august 1916, Majestatea Sa m-a chemat pentru a-mi oferi a doua oară să intru în Guvern și am refuzat categoric, am spus Majestății Sale Regelui Ferdinand: „Sire, când vei fi în nevoie mă vei găsi”. Și când m-a chemat la 7 martie 1918, m-a găsit câine credincios pe treapta Dinastiei.

Am încheiat ceea ce s-a chemat Tratatul de la București, tratat care niciodată n-a fost ratificat [...] nu pentru că nu solicita ratificarea lui în toate zilele ocupantului, dar pentru că noi nu-l ratificam. Am luptat cu tot ce-mi da experiența mea, cu tot ce puteam avea ca dar de persuasiune ca să rup din clauzele tratatului – astăzi o bucățică, mâine o bucățică – și să-l fac acceptabil. Și când se petreceau acestea, domnii mei? Gândiți că se petreceau toamna, când începuse deblaca (deblocarea, n. edit.) Puterilor Centrale? Nu, se petrecea în martie, când puterea germană era la maximul ei de manifestare militară, când începuseră formidabilele ofensive din Franța, când Bapaume și toate orașele cădeau unul după altul, când cu miile se luau tunurile și cu zecimile de mii prizonierii. Atunci aveam noi de discutat pacea, unde sărmana Românie era prinsă cu un ocupant pe Siret, când Armata austro-ungară se prelingea de-a lungul Nistrului spre Kiev, când Armata germană mergea de-a lungul Mării Negre spre Odessa. Atunci sărmana Românie trebuia să scape tot ce putea să scape din dezastrul ei.

Cum mi-am îndeplinit datoria? Nu cer acuzatorilor mei să-mi dea dreptate, fiindcă astăzi discut cu dumneavoastră un singur punct: nu eu am făcut pacea, alții au făcut pacea. [3, p. 1019]

Marghiloman nu ezită să arate totala ingratitude pe care clasa politică și opinia publică a momentului – și, din păcate, și posteritatea – i-au arătat-o: Și atunci întreb: când a reînceput adierea vântului salvator, când au început din nou Aliații să se apropie de Dunăre, când în sfârșit a sunat ora liberării, când a venit ceasul de augustă bucurie pentru toți de a veni aci în București, să vedem pe Regele României neclintit pe tronul lui,

intrând în Capitala lui, redobândită neatinsă, în capul Armatelor aliate – cu ce dreptate, domnii mei, izbitu-m-am de lozinca sinistră că „nimeni din Armata aliată ori din Armata română nu are dreptul să strângă mâna acelora care au iscălit Pacea de la București.” [3, p. 1018-1019]

De asemenea, nu omite să concluzioneze asupra a tot ceea ce a însemnat efortul de făurire a României Mari și a rolului jucat de cei care s-au situat de-o parte sau de alta a opțiunilor politice: *România Mare nu s-a făcut nici după concepțiile d-voastră politice, nici după planurile noastre. Dacă se reușea în concepția politică în care am început noi războiul, așa este că Basarabia era pentru totdeauna pierdută pentru România? Domnilor, își închipuie cineva că triumfând lângă Rusia ar fi consimțit ea vreodată ca Basarabia să se întoarcă la sânul patriei-mamă? [...]* Am răspuns francamente (unui diplomat occidental, care l-a întrebat de ce nu se alătură Antantei, n.n.): *pentru că aspirațiile României sunt și la Apus, sunt și la Răsărit. Și atunci mi s-a răspuns: „La Răsărit Basarabia? Nu mai vorbim de dânsa; pe ea s-a pecetluit piatra mormântului etern.” Va să zică domnilor, dacă reușea o concepție politică, pierdeam Basarabia, dacă reușea până la capăt altă concepție politică, nu aveam Ardealul.* [3, p. 1022]

Marghiloman amintește și o afirmație pe care i-ar fi făcut-o ministrul german von Kriege, la 23 martie 1918, când protocola documentele păcii: *„Simțiți-vă, domnule ministru, foarte fericiți, că ați scăpat teferi de tot. După un proiect care era maturat, gata de aplicare, Moldova era a Rusiei și Valahia a Austriei.”* Se făcea pacea, se negocia pacea pe spetele noastre. Și de concepția aceea revoluționară a Armatei ruse, se poate spune că dacă ea ne-a cauzat multe neajunsuri, ea ne-a procurat cel puțin faptul că Rusia țaristă nu a putut încheia pacea cu Germania pe spina noastră. Acesta este adevărul. [3, p. 1022]

Concluzionând, el spune: *Și atunci, domnii mei, să ne plecăm fruntea înaintea unui geniu mai mare decât al nostru, înaintea unei Pronii, care a fost mai înțeleaptă decât noi. Numiți-o Providență, numiți-o geniul rasei, botezați-o cum vreți voi, să știți că România a ieșit din*

instinctul tuturor românilor, nu din calculele făcute de unii. [3, p. 1022]

Având în vedere că semnarea Tratatelor de pace de la încheierea războiului, care urmau să consfințească făurirea României Mari, reprezenta un nou examen, de maximă importanță pentru viitorul țării, Alexandru Marghiloman sublinia, în Parlamentul României, sfatul pe care îl dăduse Regelui Ferdinand: *Sire, nu căuta să constitui azi un guvern reprezentând toate partidele; patimile sunt prea mult ațâțate pentru ca opera aceasta să aibă un succes oarecare. Dar caută Sire, ca la Paris, unde se vor duce reprezentanții României, acolo să fie reprezentate toate forțele vii ale neamului. Și adăugam: Dacă o fi bucurie, bucuria să fie pentru toți, căci toți ori într-o idee, ori într-alta, am slujit țara. Iar dacă ar fi decepție și durere, toată lumea să aibă răspunderea ei.* [3, p. 1024]

După cum bine spunea Marghiloman, *România era singura țară din partea aceasta a Europei care a trecut prin cataclismul celui mai mare război din Istorie cu toată făptura sa de Stat intactă, cu Dinastia neclintită, cu organele guvernamentale așa cum sunt fixate de Constituție, cu o Armată nu numai eroică și disciplinată, dar cu o armată de sănătate robustă pe care nu a putut-o atinge germeii de putrefacție care s-au simțit în toate armatele cele mai bine constituite.* [3, p. 1025]

Istoricul Stelian Neagoe aprecia că *Marghiloman a fost, – la insistențele demisionatului I.I.C. Brătianu – chemat insistent de Regele Ferdinand la Iași, ca alternativă de guvernare în regim de criză absolută. Politica lui Marghiloman avea în vedere apărarea ființei Statului prin salvarea Dinastiei și a Armatei.* [3, p. 1077]

Referindu-se la rolul jucat de Alexandru Marghiloman în acest context istoric, istoricul C.C. Giurescu spunea: *Era un bun debater parlamentar, vorbea cu pricepere, fără să aibă talentul, însă, al lui Take Ionescu (Gură de Aur) sau al lui Titu Maiorescu. A fost criticat uneori cu înverșunare pentru faptul că a format guvernul din 1918 care a semnat Tratatul de la București. Trebuie să recunoaștem acum în perspectiva istorică și privind lucrurile cu obiectivitate, că Marghiloman a*

acceptat atunci un rol de sacrificiu. [4, p. 281]

Politica de mână forte a guvernului condus de liderul politic conservator buzoian, menită să conducă o țară aflată într-o situație politică și economică deosebit de dificilă, a dus inevitabil la scăderea drastică a popularității sale în rândul opiniei publice și la îngreunarea poverii cu care a fost obligat să traverseze istoria. Generațiile care au urmat nu l-au așezat acolo unde, bine-meritat, și-ar fi avut locul, anume în galeria marilor oameni de stat ai României. Atunci când nimeni n-a avut curajul să-și asume un asemenea risc, Alexandru Marghiloman a făcut-o, dar a trebuit să plătească curând un preț mult prea mare: excluderea din viața politică după o carieră până atunci de excepție și punerea, pentru multă vreme, la indexul istoriei.

Trebuie să recunoaștem, acum, la peste un secol de la semnarea acestei dureroase, dar necesare păci, prin care a fost salvată țara într-un moment dramatic al existenței ei și i-a menținut vie ființa națională, aureolată, la sfârșitul războiului, cu făurirea României Mari și triumful națiunii române, că Alexandru Marghiloman, marele om politic buzoian, a avut un rol incontestabil în împlinirea acestui măreț deziderat.

Este de datoria noastră să-i reevaluăm obiectiv activitatea și să-l așezăm acolo unde binemerită, în galeria marilor oameni de stat ai României.

Referințe bibliografice:

1. Marghiloman, Alexandru. *Note Politice, 1897–1924, vol. III (1917–1918)*. Buzău: Editura ALPHA MDN, 2019.
2. Fușcan, Valentin-Ioan. *Interesele britanice și semnificațiile Păcii de la București, din 24 aprilie/7 mai 1918*. În: revista „Gândirea militară românească”, nr. 3/2028, p. 236–249 [online]. [Accesat: 18.08.2024]. Disponibil pe Internet la adresa: https://gmr.mapn.ro/webroot/fileslib/upload/files/arhiva%20GMR/2018%20gmr/2018/3%202018%20gmr/GMR-3_2018.pdf
3. Marghiloman, Alexandru. *Discursuri parlamentare 1895–1920, vol. al II-lea 1911–1920*, ediție inedită și postfață de Stelian Neagoe. București: Editura Machiavelli, 2014.
4. Ciobanu, Doina. *Diferite fațete ale omului politic Alexandru Marghiloman*. În: „MOUSAIOS”, vol. IX. Buzău, 2004.